

Górówka sudecka *Erebia sudetica* (1069)

Występowanie gatunku:

W Polsce gatunek notowany tylko w regionie kontynentalnym.

Koordynatorzy: Adam Malkiewicz, Krzysztof Zając

Eksperci lokalni: Krzysztof Zając

Rok/lata poprzednich badań: Gatunek badany po raz pierwszy w 2013 r.

Liczba stanowisk monitoringowych oraz ich lokalizacja na tle obszarów

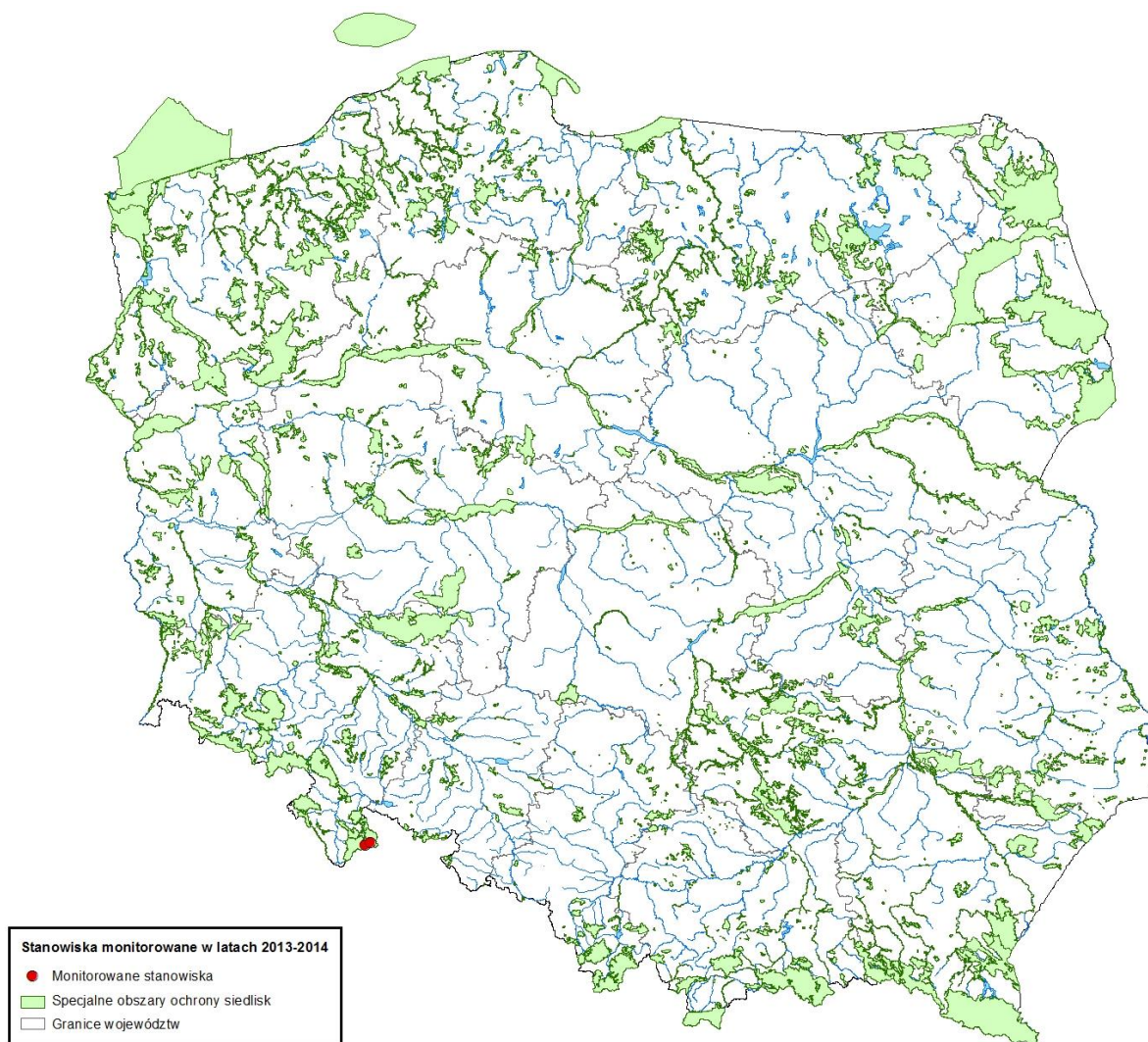
Reprezentatywność wyników pod względem lokalizacji

W roku 2013 zakończono badania na przewidzianych do monitoringu stanowiskach.

W Polsce do roku 1976 górówka sudecka była spotykana w Górach Bialskich (Sudety Wschodnie). Później nie obserwowana aż do lat 2001 i 2005, kiedy to zauważono w Masywie Śnieżnika pojedyncze osobniki. Monitoring przeprowadzono na dwóch powierzchniach badawczych wyznaczonych na terenie Gór

Bialskich (Sudety Wschodnie), w miejscach obserwacji górówki sudeckiej w przeszłości. Była to Przełęcz Płoszczyna na granicy Gór Bialskich i Masywu Śnieżnika i jej sąsiedztwo oraz okolice Białej Kopy.

Wyniki badań

Podsumowanie wyników badań wskaźników na stanowiskach

Tab. 1. Wskaźniki na stanowiskach (liczba st.)

Zestawienie ocen wskaźników stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym (wartości w tabeli oznaczają liczbę stanowisk)

Parametr	Wskaźnik	Ocena			
		FV	U1	U2	XX
Populacja	Liczba obserwowanych osobników	0	0	0	2
	Indeks liczebności	0	0	0	2
	Izolacja	0	0	2	
Siedlisko	Powierzchnia	0	0	0	2

	Baza pokarmowa	0	0	0	2
	Zarastanie przez drzewa i krzewy	0	0	0	2
	Zarastanie ekspansywnymi/synantropijnymi bylinami	0	0	0	2

Populacja

Liczba obserwowanych osobników/Indeks liczebności. W trakcie prowadzonych badań w roku 2013 nie stwierdzono na monitorowanych stanowiskach żadnego osobnika górówki sudeckiej, w wyniku czego obu wskaźnikom nadano ocenę stan nieznany (XX).

Izolacja. Brak informacji o jakichkolwiek stanowiskach tego gatunku w kraju. Jego obecność nie została również w ostatnich latach potwierdzona również w czeskiej części Gór Białskich i Masywu Śnieżnika. Najbliższe znane stanowiska gatunku znajdują się w czeskich Jeseníkach w odległości powyżej 10 km od najbliższej z monitorowanych powierzchni (Biała Kopa), co każe wskaźnik ten ocenić na obu stanowiskach jako zły (U2).

Siedlisko

Powierzchnia. Z uwagi na brak stwierdzenia obecności gatunku w trakcie badań w roku 2013, nieznana jest powierzchnia odpowiednich siedlisk dla gatunku na stanowiskach stąd stan tego wskaźnika oceniono jako XX (nieznany).

Baza pokarmowa. Spośród znanych roślin żywicielskich gąsienic na obu badanych powierzchniach stwierdzono dość liczne występowanie śmiałka darniowego *Deschampsia caespitosa*. Z uwagi na niemożność opracowania waloryzacji tego wskaźnika przyjęto ocenę XX (stan nieznany).

Zarastanie przez drzewa/krzewy, Zarastanie ekspansywnymi/synantropijnymi bylinami. Badane stanowiska wytyczone były w głównym stopniu wzdłuż dróg leśnych, a także w dolinach potoków. W przypadku tych drugich obserwowane były przypadki wchodzenia drzew (przede wszystkim świerka), na krótkich odcinkach zajmujących całą przestrzeń w otoczeniu potoku. Do roślin ekspansywnych, prowadzących do przekształcenia potencjalnych biotopów gatunku (szczególnie fragmentów trawiastych) należy zaliczyć przede wszystkim borówkę czarną *Vaccinium myrtillus*, gatunek dominujący na większości powierzchni otwartych badanego obszaru. Z uwagi na brak możliwości opracowania waloryzacji tych wskaźników przyjęto dla nich ocenę XX (stan nieznany).

Podsumowanie i porównanie ocen stanu ochrony gatunku, w tym jego parametrów na badanych stanowiskach

Tab. 2. Parametry i ocena ogólna stanu ochrony na stanowiskach oraz porównanie wyników badań

Zestawienie i porównanie ocen stanu ochrony gatunku, w tym jego parametrów na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym w roku 2013

L.p.	Lokalizacja stanowiska (województwo)	Stanowisko	Oceny na stanowiskach			
			Populacja	Siedlisko	Perspektywy ochrony	Ocena ogólna
			Wyniki obecnych badań	Wyniki obecnych badań	Wyniki obecnych badań	Wyniki obecnych badań
1		Przełęcz Płoszczyna	XX/U2	XX	XX/U2	XX /U2
2		Biała Kopa	XX/U2	XX	XX/U2	XX /U2
Suma ocen			2 XX/U2	2 XX	2 XX/U2	XX/U2

Populacja

Z uwagi na brak stwierdzeń gatunku stanu populacji nie można określić (ocena XX), aczkolwiek mocna izolacja badanych stanowisk od najbliższych współczesnych stanowisk gatunku w Czechach stan populacji może wskazywać na ocenę U2 (stan zły).

Siedlisko

Jedynie jeden ze wskaźników oceny siedliska (powierzchnia) był możliwy do oceny. Brak stwierdzeń gatunku oznacza zerową powierzchnię zajętych siedlisk co należy uznać za równoznaczne z oceną złą (U2). W przypadku pozostałych trzech wskaźników siedliskowych ocena nie była możliwa (XX) z uwagi na brak możliwości opracowania waloryzacji tych wskaźników. W świetle tych ocen częściowych całościowo stan siedliska gatunku na monitorowanych stanowiskach powinien zostać oceniony jak nieznany (XX) lub nawet zły (U2).

Perspektywy ochrony

Perspektywy ochrony gatunku na monitorowanych stanowiskach oceniono jako nieznane (XX), z uwagi na brak wiedzy o istniejących stanowiskach gatunku. Znaczne oddalenie od najbliższych funkcjonujących populacji gatunku po czeskiej stronie Sudetów, mogące ograniczać pojawienie się nowych osobników i odtworzenie istniejących w przeszłości populacji może jednak wskazywać na potrzebę oceny perspektyw jako złe (U2). Dodatkowo wielkoobszarowe kontrole o charakterze inwentaryzacyjnym przeprowadzone na terenie Gór Bialskich w roku 2013 wykazały bardzo niską dostępność potencjalnych siedlisk, takich jak porośnięte roślinami żywicielskimi polany i szczytowe partie wzniesień. Niemal wszystkie z kontrolowanych powierzchni otwartych w chwili obecnej zarastają lub są niemal w całości są porośnięte przez borówkę czarną *Vaccinium myrtillus*, ze znacznym udziałem podrostu świerkowego, co wskazuje na zaawansowany etap sukcesji wtórnej w kierunku biotopów leśnych. To czyni je zupełnie nieodpowiednim biotopem dla górnicy sudeckiej. Powoduje to, że główne miejsca koncentracji potencjalnych roślin żywicielskich (głównie gatunków z rodzaju *Deschampsia*) ograniczają się do poboczy dróg leśnych i (rzadziej) otoczenia potoków. Z taką sytuacją mamy do czynienia obecnie także na obu monitorowanych stanowiskach, z których gatunek podawany był w przeszłości.

Ocena ogólna

Z uwagi na brak potwierdzenia obecności gatunku na obu monitorowanych stanowiskach przyznano ocenę XX (stan nieznany).

Oddziaływania i zagrożenia

Na stanowiskach monitoringowych nie stwierdzono przypadków działalności mogącej potencjalnie mieć wpływ na występowanie gatunku. W głównym stopniu problem może stanowić właśnie brak jakichkolwiek działań pozwalających na utrzymanie trawiastych powierzchni otwartych w badanym rejonie i zahamowanie postępującej sukcesji wtórnej, poprzez zdominowanie biotopów otwartych przez borówczyska, a w następnej kolejności zbiorowiska leśne.

Trudno też określać zagrożenia z uwagi na brak stwierdzeń gatunku, aczkolwiek dodatkowe wielkoobszarowe kontrole przeprowadzone celem wytypowania potencjalnych biotopów gatunku na terenie Gór Bialskich wskazują na istotny problem jakim jest niedobór otwartych powierzchni trawiastych (w tym polan śródleśnych) z obecnością roślin pokarmowych. Spowodowane jest to postępującą sukcesją wtórną wszelkich otwartych powierzchni w kierunku zbiorowisk leśnych, czego najczęstszym obrazem jest obecne zdominowanie ich powierzchni przez zwarte borówczyska, często z dodatkami podrostu drzew (świerk). Zagrożenie to obserwowane było również na stanowiskach monitoringowych.

Informacja o gatunkach obcych

Nie obserwowano gatunków obcych na stanowiskach monitoringowych.

Ocena zastosowanej metodyki monitoringu i ewentualne propozycje zmian wraz z uzasadnieniem – na podstawie badań prowadzonych w danym etapie

Ocena skuteczności zastosowanej metodyki jest trudna z uwagi na nie stwierdzenie obecności gatunku w trakcie monitoringu. Niniejsze założenia monitoringowe oparte są w znacznym stopniu na doświadczeniach czeskich badaczy gatunku. Ich użyteczność na tamtym terenie pozwala wnioskować, że są one odpowiednie do badań gatunku w ramach niniejszego monitoringu. Doświadczenia ostatniego monitoringu wskazują jednak na potrzebę modyfikacji niektórych zapisów metodyki. Badania monitoringowe powinny mieć przede wszystkim charakter inwentaryzacyjny mający na celu wyszukanie stanowisk gatunku. W związku z powyższym wskazane jest wyznaczenie dłuższych transektów, celem pokrycia jak największego obszaru poszukiwaniami. Ważne jednak jest by transekty nie były zbyt długie aby możliwe było ich wielokrotne kontrolowanie w całości w krótkim okresie aktywności gatunku. Obecny monitoring w zasadzie wyczerpał znane z przeszłości stanowiska gatunku, pokazując iż w chwili obecnej nie stwarzają one optymalnych miejsc dla górniki sudeckiej (w szczególności dotyczy to stanowiska Przełęcz Płoszczyna), stąd kolejnymi poszukiwaniami powinny zostać objęte nowe, potencjalne stanowiska wytypowane w oparciu o wcześniejsze kontrole terenu, celem wytypowania stanowisk w najlepszym stopniu odpowiadających wymaganiom ekologicznym gatunku znanym w terenie sąsiadujących Jesenik. Dalszy monitoring gatunku (czy też inwentaryzacje) powinien być prowadzony przede wszystkim w oparciu o osobniki dorosłe (motyle). Doświadczenia terenowe z roku 2013 wykazały niską skuteczność wyszukiwania gąsienic górniki sudeckiej, a ich czasochłonność często mocno spowalniała tempo prowadzenia kontroli, co w znacznym stopniu koliduje z potrzebą prowadzenia poszukiwań na większych

powierzchniach. Ewentualne wprowadzenie zalecenia poszukiwań stadiów preimaginalnych górówki sudeckiej może być rozważane w przypadku odnalezienia jego stanowisk, na przykład celem potwierdzenia rozmnażania się lokalnej populacji. Biorąc pod uwagę niską dostępność odpowiednich biotopów gatunku z dużym udziałem roślin żywicielskich na terenie objętym monitoringiem w roku 2013 (Góry Bialskie powyżej poziomu 800 m n.p.m.), wydaje się zasadne rozszerzenie w przyszłości poszukiwań na potencjalne biotopy w Masywie Śnieżnika, np. na kopule szczytowej Śnieżnika oraz w jego otoczeniu (w tym Hala pod Śnieżnikiem), o warunkach zgodnych z preferencjami ekologicznymi gatunku znanymi z czeskich Sudetów, w tym doskonałą dostępnością roślin pokarmowych (np. licznie występujący śmiałek pogięty *Deschampsia flexuosa*, a także kostrzewa niska *Festuca airoides* (= *Festuca supina*), wymieniana jako najważniejsza roślina pokarmowa górówki sudeckiej w masywie Pradziada), a być może również wytypowane odpowiednie stanowiska w niższych położeniach (600-800 m n.p.m.).

Propozycje działań ochronnych oraz wnioski dotyczące skuteczności dotychczas wykonywanych zabiegów

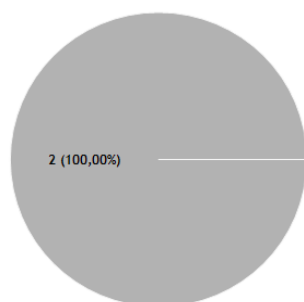
Trudne do określenia z uwagi na brak informacji o aktualnych stanowiskach gatunku.

Syntetyczne podsumowanie wyników dla gatunku

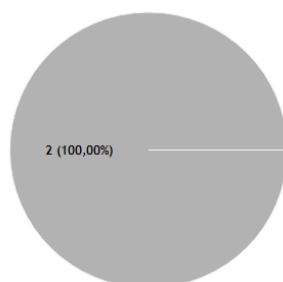
Wykresy poniżej przedstawiają dla poszczególnych parametrów udział stanowisk ocenionych jako FV – stan właściwy (zielony kolor), U1 – stan niewłaściwy (żółty), U2 – stan zły (czerwony), XX – nieznany (szary).

Region kontynentalny

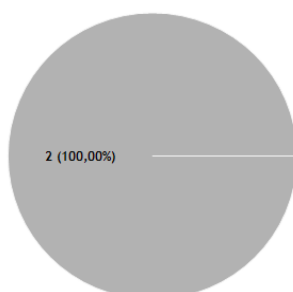
Populacja 2013

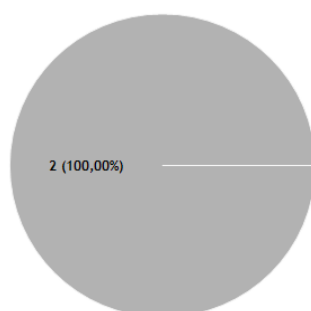
■ FV – stan właściwy ■ U1 – stan niezadowolający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznany

Siedlisko 2013

■ FV – stan właściwy ■ U1– stan niezadowolający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznany

Perspektywy 2013

■ FV – stan właściwy ■ U1– stan niezadowolający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznany

Ocena ogólna 2013

■ FV – stan właściwy ■ U1– stan niezadowolający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznany

Badania monitoringowe górnicy sudeckiej w 2013 miały charakter prac inwentaryzacyjnych – poszukiwanie gatunku w rejonach, gdzie był kiedyś obserwowany i określeniu kilku charakterystyk siedliskowych.

Populacja

Na obu stanowiskach monitoringowych, zlokalizowanych w rejonach wcześniejszych stwierdzeń gatunku, nie oceniono żadnego parametru stanu ochrony górówki sudeckiej. W trakcie prac monitoringowych w roku 2013 nie stwierdzono tam obecności gatunku. W świetle przeprowadzonych obserwacji terenowych stanowisko gatunku znane do roku 1976 z w okolic rezerwatu Puszcza Śnieżnej Białki (stanowisko Biała Kopa) w chwili obecnej nie istnieje. Aktualnie cały ten teren porośnięty jest lasem. Z kolei doniesienie o rekolonizacji, czyli naturalnym występowaniu gatunku po roku 2000 w rejonie Śnieżnika Kłodzkiego (stanowisko Przełęcz Płoszczyna) należy uznać za wielce wątpliwe (Masłowski 2005). Jest całkiem prawdopodobne, że nieliczne motyle widywane „w rejonie Śnieżnika Kłodzkiego” w latach 2001-2005, a wg innego źródła tego samego autora w latach 1999-2005 (Buszko i Masłowski 2008) są rezultatem dzikiej reintrodukcji tego gatunku, dokonanej prawdopodobnie w okolicy przełęczy Płoszczyna. Informacja, że takie zdarzenie nastąpiło w latach 90-tych XX w. znalazła się na łamach Biuletynu Entomologicznego, wydawanego w Łodzi w latach 1993-1999 i przyznał się do tego sam autor.

Siedlisko

Badane stanowiska wytyczone były w głównym stopniu wzdłuż dróg leśnych, a także w dolinach potoków. W przypadku tych drugich obserwowane były przypadki wchodzenia drzew (przede wszystkim świerka), na krótkich odcinkach zajmujących całą przestrzeń w otoczeniu potoku. Dominującą rośliną ekspansywną, prowadzącą do przekształcenia potencjalnych biotopów gatunku (szczególnie fragmentów trawiastych) była borówka czarna *Vaccinium myrtillus*. Spośród znanych roślin żywicielskich gąsienic na obu badanych powierzchniach stwierdzono dość liczne występowanie śmiałka darniowego *Deschampsia caespitosa*. Generalnie, obserwacje monitoringowe wykazały mocne ograniczenie potencjalnych siedlisk gatunku na terenie Gór Bialskich do poboczy dróg leśnych i otoczenia nielicznych potoków.

Perspektywy ochrony

Perspektywy ochrony gatunku na monitorowanych stanowiskach oceniono jako nieznane (XX), z uwagi na brak stwierdzeń gatunku. Nie wiemy, czy są to rzeczywiste stanowiska górówki sudeckiej, więc trudno oceniać szansę utrzymania się jej tutaj w perspektywie kilkunastu lat. Gdyby występowała, to perspektywy należałoby ocenić jako złe z uwagi na znaczne oddalenie od najbliższych funkcjonujących populacji gatunku po czeskiej stronie Sudetów, bardzo niską dostępność potencjalnych siedlisk, takich jak porośnięte roślinami żywicielskimi polany i szczytowe partie wzniesień. Powierzchnie otwarte w chwili obecnej zarastają lub są niemal w całości są porośnięte przez borówkę czarną *Vaccinium myrtillus*, ze znacznym udziałem podrostu świerkowego, co wskazuje na zaawansowany etap sukcesji wtórnej w kierunku biotopów leśnych. To czyni je zupełnie nieodpowiednim biotopem dla górówki sudeckiej. Powoduje to, że główne miejsca koncentracji potencjalnych roślin żywicielskich (głównie gatunków z rodzaju *Deschampsia*) ograniczają się do poboczy dróg leśnych i (rzadziej) otoczenia potoków.

Na stanowiskach monitoringowych nie stwierdzono przypadków działalności mogącej potencjalnie mieć wpływ na występowanie gatunku. W głównym stopniu problem może stanowić właśnie brak jakichkolwiek działań pozwalających na utrzymanie trawiastych powierzchni otwartych w badanym rejonie i zahamowanie postępującej sukcesji wtórnej, poprzez zdominowanie biotopów otwartych przez borówczyska, a w następnej kolejności zbiorowiska leśne.

Ocena ogólna

Obecności gatunku nie stwierdzono, dlatego stan ochrony określono, jako nieznaną XX. Z uwagi na liczne występowanie gatunku w masywie Pradziada w czeskich Jeseníkach, odległego o około 10 km od stanowiska Biała Kopa, oraz jego znaczne możliwości dyspersyjne nie można całkowicie wykluczyć

występowania nielicznych populacji górówki sudeckiej na terenie tego obszaru, albo też ich efemerycznego pojawiania się w kolejnych latach. W świetle informacji o braku tego gatunku po czeskiej stronie Gór Bialskich i Masywu Śnieżnika oraz niskiego udziału optymalnych potencjalnych siedlisk wydaje się, że byłyby to raczej bardzo nieliczne populacje. Wskazane jest przeprowadzenie w kolejnych latach bardziej szczegółowych poszukiwań gatunku (badania o charakterze inwentaryzacyjnym), podczas których kontrolami objęte zostały by potencjalne biotopy również w niższych położeniach (600-800 m n.p.m.), a także nie badane w ramach monitoringu w roku 2013 potencjalne biotopy w Masywie Śnieżnika, np. na kopule szczytowej Śnieżnika oraz w jego otoczeniu (w tym Hala pod Śnieżnikiem), o warunkach zgodnych z preferencjami ekologicznymi gatunku znanymi z czeskich Sudetów, w tym doskonałą dostępnością roślin pokarmowych (np. licznie występujący śmieiatek pogięty *Deschapsia flexuosa*, a także kostrzewa niska *Festuca airoides* (= *Festuca supina*), wymieniana jako najważniejsza roślina pokarmowa górówki sudeckiej w masywie Pradziada).